

RUTH

Ruth mu Moab sor ko imet bo, bare nu Israel kariimet ilagala Elimelech se Naomi nunga namar bo ilak nokaso. Bare udagi ko kuari kueram se ko nome gera Naomi ilak bagakaso. Se tom Naomi peleram ko sor duap ko Israel namaram mu Ruth ilak namaram. Ale umu te aking Israel kari bo tala tam, kari mu ko nup Boaz. Se Ruth Boaz ilak nunga nunumas Jesse tuagu te taleng mu David bilangaram: 4:17; Matthew 1:5-6. Se David ko gue te kaparam namaram mu Jesus bilangaram: Matthew 1:16.

Naomi imet gerewa ko aratam wore ko dugu duap

¹ Israel king mena se kari sinar Israel bitaruwakasan ko tom te, karak biya bo sor mu te kaparam. Se Judah sor ko wonong Bethlehem ko kari bo, ko nuwus se ko namarari ilagala mu nunga giam, ale tom tukunangta ko Judah sor beteman ale namaman Moab sor te bagakasan.

² Kari mu ko nup mu Elimelech, ko nuwus Naomi, se ko namarari Mahlon se Kilion. Nuna Ephrathah (Efrata) kariimet, nunga wonong Bethlehem, Judah sor te, bare namaman Moab bagakasan.

³ Umu te baga Naomi ko kuari Elimelech kueram. Se nu ko namarari ilagala mu nongorak bagakaso. ⁴ Se nuna Moab imet nunga giman, bo ko nup Orpah, se bo Ruth. Nuna sor mu te yia tom 10 iwita bagaman se ⁵ Mahlon Kilion ilak agotala

kueman. Se Naomi kari se kuriang mena kota bagakaso.

Naomi Ruth ilak Bethlehem peleman namaman

⁶ Naomi Moab baga se, Yawe ko kariimet nunga ikup arigam ale na inang te nunga saongam mu ko den ikiam ale notonari ago pelemonko nunumi nunguru burangikasan. ⁷ Nu ko notonari ilagala mu arungu sor te bagaman mu beteman ale peleman Judah sor te namakasan.

⁸ Nuna aolak ilu se, Naomi ko notonari ilagala mu nunga maonam, “Nina peleral ale ninga nina nenet alo nongote namaralko. Nina ilagala munan ningo ani se aga namarari ilagala mu nangate beteman, se angamang mu Yawe uwutatala nengete ningo la bitirukko. ⁹ Se kawam digo iru pueneral agi mu, Yawe ninga kawam digo lilim ago ninga bituok se ningo la bagaralko,” mam.

Asele Naomi wete nunga yasaram ale nongorak sail te niakasan. ¹⁰ Bare imet ilagala mu manorman, “Mena. Ana am ni kerak ka kariimet nongote namanakko,” maman.

¹¹ Bare Naomi mam, “Aga nanawusari, nina am peleral. Ani kuriang kari bo ago iluwek se nina nongorak nalko wore asele agarak tairalko. ¹² Buta se aga nanawusari, am peleral ale namaralko. Ani garukerem ale kari bo iru taikko iwita mena. Agi terong iwita ikiek ale aitik tirom kari bo taik agi, ale kuriang kari nunga iluwek ta, ¹³ bare mu nina kari amon se nongorak nalko kimi bita lagaralko tala, se tom ninga

kiarukko. Mena, aga nanawusari, nego ko angamang ninguru batagoso. Bare Yawe buring gurugu aisam mu ko ikup aningate mu am biya nunguningkiri!” mam.

¹⁴ Asele akingtala biyala niakasan. Se Orpah akingtala nome yasaram ale asele beteram namakaso. Bare Ruth mu Naomi yasaram ale ilukuawuram ilak bagakaso.

¹⁵ Se Naomi mam, “Arikko, ka bo mu peleram ko kariimet nongote se ko kaem alo nongote namoso. Ni betela kowom karo ale namarko,” mam.

¹⁶ Bare Ruth mam, “Ni ani ka bitirik ale pelerikko me aga diruwurko,” mam. “Ni apareyate namar, mu ani agotala namarikko. Ni apareyate bager, mu ani agotala mu te bagarikko. Nika kariimet mu aninga kariimet tala, se nika Kaem mu aninga Kaem tala. ¹⁷ Ni apareyate baga kuar, mu ani umu te tala baga kuerik, se umu te aga mutim tugumonko. Mateng suanta diram ni anak nanga pagukko. Ani aga den balem umu lage bo kigilik te kulukek agi mu, Yawe am ikup memek nunguningkiri aisuokko,” mam. ¹⁸ Se tom Naomi nu Ruth ko ikia gomang motam mu uwuta arigam, mu udagi den bo ago me maonam.

¹⁹ Buta se Naomi Ruth ilak wete aolak iluman nama Bethlehem arataman. Tom nuna ilagala Bethlehem kasu naguman mu kariimet nungarkaman ale suen la amilmilakasan. Se nunga imet nunumi isarukasan, “Ewere Naomi e?” makasan.

²⁰ Se Naomi nunga maonam, “Udagi ani Naomi ko me aga auralko. Mara ko aga auralko,” mam. “Mu awuk, Yawe Sokel Garagar mu ikup yaman

memek aisam.* 21 Tom ani wonong betere
 namerem mu, ani aga kari, aga kuriang alo, se
 aga mel ago namerem, bare aitak pelerem mu
 Yawe agiting ipi agarak peleram tairam. Se
 Yawe, Kaem Sokel Garagar, mu memek ikup
 tawun biya aisam. Se nina anape ko Naomi
 ko aga auralko?” mam.

22 Se Naomi noton Ruth, Moab imet, mu
 ilak uwutata Moab sor beteman ale peleman.
 Nuna inang muguri barley masan mu gia ko
 tom duap bitawaram se tai Bethlehem aratan.

2

Ruth namaram ale Boaz ko ningam ningi ura tokaso

1 Naomi ko kuari Elimelech ko gue suan bo,
 ko nup mu Boaz, nu kari nup biya.

2 Tom bo Ruth, Moab imet, mu Naomi maonam,
 “Aninga ikia mu ura kariimet inang barley
 bataguru giwasan owore nongote namarik, se
 ura supuling agarkuk ale amilmilaruk agi mu,
 ani inang batutumu gisan se sang nubiring ko
 kaposo mu giekk,” mam.*

Se Naomi mam, “Aga nanawus yawara, mu
 terong, am namarko,” mam. 3 Se Ruth namaram
 ale ura kari inang nunguning batutumukan mu
 nogowom karo se saki kapakaso mu gikaso. Nu
 Boaz ko tom luan ningi kaparam ale inang gikaso

* **1:20:** Nup Naomi ko nunguning mu bagara guyak yawarakala iwita. Se nup Mara ko nunguning mu bagara ikup karogo se amilmil mena. * **2:2:** Kaem Israel alo iwita nunga maonam, inang gia ko tom te mu nuna inang sang la gimon se sang am aniruk mu kariimet nungumik mel mena mu am gimonko: Deuteronomy 24:19-22.

mu me ko ikikaso tala. Kari Boaz mu Elimelech ko gue suan tala.

⁴ Tom me maiyam, Boaz Bethlehem mu tairam. Nu ko ura kariimet den amilmil nunga maonam, “Yawe nengerak bagoso!” mam. Se nuna koma balman, “Yawe marak kisokko!” maman.

⁵ Se Boaz ko ura kari supuling, ura kariimet nunga bitaruwara, mu isuam, “Imet itiwik mu awiri ko?” mam.

⁶ Se ko ura kari mu mam, “Mu Moab imet itiwik, Naomi ilak Moab sor te wore tairam,” mam. ⁷ “Nu iwita aga isuam, ‘Ani am ura kari nogowom karik ale na nunguning gisan se saki ali te kaposo mu giekkko terong e?’ mam. Ale turomola la wore katir noman me saparam, am ura iluwaram se tai aitakta katirta noman sapawoso se ni taisam,” mam.

⁸ Se Boaz Ruth maonam, “Aga nanawus, ikiko. Ni tom luan saki ningi me namar ale tom luan imi me bitarko. Ni aninga ura imet kulak arungu pingi bagerko,” mam. ⁹ “Ale tom luan aguwaya mu te inang bataguru giwasan mu ninguru arik ale kuriang itiwik nogowom karoko. Ani aga ura kari kulak nunga manem, ni kerak me kaemonko. Se tom ni yu ko kuar agi mu, namar ale kari kulak yu ko kuting te utu awuman mu am noko,” mam.

¹⁰ Se Ruth bugura kulukam ale koma motam ali te kaparam se maonam, “Ani sor bo iwareng ko imet, bare ni awuk aninga ari ikiem ale munan ningo butata angimik te beterem?” mam.

¹¹ Bare Boaz noko den koma balam ale mam, “Ani ni ka kari kueram se munan suen la ka neme kumik te beterem mu aga manorman se iki saperem. Ale aguwaya ka niet niam nunga

beterem, ka sor wonong nunguning beterem, ale sor bo ko kariimet ni girakala me nunga iki ariga wore nunga ningi bagerko tairem. ¹² Buta se Yawe, Israel ko Kaem, ni ko luman bowa ningi yumurko tairem, mu nika munan mu ko koma yawara lilim la kisokko,” mam.

¹³ Se Ruth akingtala mam, “Kari dom, ni munan ningo aningate beterem. Ani nika ura imet bo mena wore, ni den ningo aga manem ale angamang motam sokel tuem se ani amilmilasam,” mam.

¹⁴ Se na nana ko tom te mu Boaz nu maonam, “Ewela tair ale aninga bread ewere sang noko. Bread sang to ale waen te ilu se noko,” mam.

Se Ruth ura kariimet arungu daigam bagakaso, se Boaz barley nunguning saki tama te kaiman mu Ruth bolala awu tuam. Se nu inang nam nama kumik ago terong mam se ko na nukum mu am anikaso. ¹⁵ Tom nu barasam ale akingtala ura taukko namakaso mu te, Boaz ko ura kari nunga maonam, “Nu inang gi gi namaruk ale saki siping ago kutukutuk mam kaparam mu karogo giok, mu am nemetam la arigal, den bo me maonalko, mena. ¹⁶ Bare nina giral ale nunguning saki maingkala kalo awura se anira mu sang gial ale am waru awural se aniruk se nu bolala awurok ale giokko. Nu me giokko iwita me maonalko, am ari se bagaral se giokko,” mam.

¹⁷ Se Ruth ura towaram la nama sor baingam. Asele ko inang nunguning bolala awuram mu nungam burangaram, ale inang muguri mu giam ale inang te gia ko guang bo biya mu ningi tugu-mam, ko ikup mu 13 kilogram iwita. ¹⁸ Ale giam

ago uningi namaram ale nome kausam se arigam. Asele na kowarkalal nam ko nukum mu nome tuam.

¹⁹ Se nome nu isuam, “Ni aitak awiri ko tom luan ningi na nunguning bolala awurem? Kari awiriya ni karkam ale ka saongam mu mel ningo ningo kote kapa tui se lagarukko!” mam.

Se nu awiriya kote tom luan ningi inang muguri giam mu ko balam gurugam, ale mam, “Kari mu ko nup Boaz i,” mam.

²⁰ Se Naomi “Aik e?” mam. “Yawe marak ningo tuokko!” mam. Ale noton maonam, “Yawe kariimet kuera se kariimet marak bagara mu ningo la nongote beteso.” Ale mam, “Kari mu anananga gue suan bo, se nu anananga saonga ko ura mu ko kuting te aniso tala,” mam.†

²¹ Se Ruth, Moab imet, mu balam, “Mel bo tala, Boaz ani aking pelerik namarik ale ura iluwekko aga maonam. Nu mam ani noko ura imet arungu pingi la ura ilu sagarik se nama na nunguning bolala awura ko ura mu menarukko mam.”

²² Se Naomi nu maonam, “Mu yawarakala! Ni noko ura imet itiwik arungu am ura toko. Ni tom luan bo kigilik ningi ura iluwer se kariimet i bo ka bita maguwurok bore ko,” mam.

²³ Buta se Ruth namaram ale Boaz ko ura imet itiwik arungu pingi la ura iluwakaso. Nu ura iluwaram la, barley se wheat nunguning te bolala awura ko tom mu menaram. Se Ruth eng am nome ilak umu te bagakaso.

† **2:20:** Deuteronomy 25:5-10; Leviticus 25:25,47-49.

3

Ruth barley nunga burangara ko kuwim te naram

¹ Tom bo Naomi noton Ruth iwita maonam, “Aga nanawus, ani kari bo arigek se ni kerak nauk ale nika bituok se ni terong la bagerko. ² Se ni ko ikisam, Boaz, ni ko ura imet kulak nongorak ura tokasam mu anananga gue suan bo. Se aitak tirom mu nu barley te nunga burangara ko kuwim mu te ura iluwokko. ³ Buta se ni guru, ka guang ningo nunguning mu tugum, ale oil siring yawara mu kimik te sapar, ale kuwim te ura towoso mu te nama kapar, bare ni mu te nama kaperem mu me nimi sapar se ko ikiokko, am nimi kaluwur ale bager se nu ko yu inang no kutuwurokko. ⁴ Ale tom nu anirokko namaruk mu, ni nu kuwim apareya te taga aniso mu ni ninguru arikko. Asele namar, ale ko guang numi te iram mu kinikan sang patawur ale kumik duap te taga anirko. Asele aguwaya mu nu nika manuk se ikiko,” mam.

⁵ Se Ruth mam, “Ani ni balem mu butata bitirikko,” mam. ⁶ Asele nu ko nome balam butata kuwim mu te nama kaparam.

⁷ Se tom Boaz na yu no kutuwuram mu nu amilmil te nama lagaram ale dun te biya, kuwim inang muguri te bolala awuman mu te taga aniram. Se Ruth kumik nirung mena kote namaram ale guang numi te iram mu dun sang patawuram ale kumik duap te taga aniram. ⁸ Se Boaz aniram nama mung lukan ta, mel bo kumik duap te iwita ko ikiam, ale numi gurugam mu imet bo kumik duap te aniwaram se arigam, ale tingam, ⁹ ale “Ni awiri ya?” mam.

“Ani Ruth i, nika bitua bowa ningi bagasam. Ka guang dun saki te aga irako, mu awuk, aninga sinar ta ko ura mu ni kiting te aniso tala,” mam.

¹⁰ Se Boaz mam, “Aga nanawus, Yawe ni kerak bagoso,” mam. “Ni ka kilek ningo aitak betorem imi mu nika kilek ningo ekela uleng betorem mu kia saparam. Ni kari kulak suen biya, nungumik mel ago se nungumik mel mena bagasan, bare ni nunga kamin me tugumem. ¹¹ Buta se aga nanawus, me nguangerko. Ni anapeya ko balu mu ani am bita saporikko. Aninga kariimet aga wonong suan alo mu suen la ko ikisan, ni imet ningo bo. ¹² Se mu nunguningta, ani nika kari ko gue suan bo, se nika bitua ko ura mu ani agiting te aniso tala. Bare anananga bo tala aninga ilu kia kam, nu nunguningkiri nika bituokko mu bagoso tala. ¹³ Bare tirom imi, imi te bager, ale turomola asele ani ko ikiek, nu nika bituokko amilmilaruk, mu terong, nika bituokko. Bare nu uwuta bitirukko me kueruk agi mu, nunguningta nunguningkiri Yawe marak bagoso se ani balsam, ani ka bituekko. Se aitak tirom imi ko mu imi te anir ale asele ko,” mam.

¹⁴ Se Ruth nu kumik duap te aniram nama ukiram. Bare munumuning ago, kariimet numi koma arigokko me terong la, nu barasam. Se Boaz maonam, “Kariimet bo ni imi te tairem mu me ta ko ikiokko,” mam.

¹⁵ Ale nu maonam, “Marir ko guang kimik te irem sowore karogo tai ulaluwurko,” mam. Se Ruth butata beteram. Se Boaz barley nunguning sang ningi waram, ko ikup mu 20 kilogram iwita,

asele patawu tuam se giam ale peleram wonong te namaram.

¹⁶ Se Ruth peleram nama nome kote namaram, se Naomi nu isuam, “Aga nanawus, awuk? Dun awuk? Awuk aratam?” mam.

Se Ruth munan suen biya Boaz nukote beteram mu maonam se iki saparam. ¹⁷ “Se barley nunguning ko ikup 20 kilogram imi tugu aisu se mam, ni kiting ipi piler ale ka neme kote me namarko mam.”

¹⁸ Se Naomi mam, “Aga nanawus, ni me neger, ni am baga asele anapeya aratuk mu ko ikiko. Mu awuk, kari umu ikia am moawuruk se dun imi aitakta la nungok se ikikowo,” mam.

4

Boaz nu Ruth noko imet ko auwam

¹ Tom me maiyam se Boaz nama tarigiram ale wonong ko lage kuring ago biguwura kuwim mu te dagiwaram. Se tom noko gue suan bo, nu ko Ruth maonam, mu tairam, mu nu maonam, “Aga bo, iwita tair ale dagiko,” mam. Se kari mu namaram ale daigam.

² Se Boaz wonong ko kari dom nunga tom kuting koma singsang nunga giam ale nunga maonam, “Nina iwita tai daigalko,” mam, se tai dagiman.

³ Asele nu ko gue suan mu maonam, “Naomi, Moab sor te baga tairam, mu ni anak nanga launuria Elimelech ko ali bilik wore awiriya di-arukko wore ko ilu arigiso. ⁴ Ani ko ikiem, ani mel imi am ko ka manik se ikiko, mu awuk, ni mu mel imi ko kotam gira nunguning. Ani iwita nika manaru se nika isuek se ni kari dom imi te dagiwasan nomokete se aninga kariimet nomokete ni ali mu

dierko, mu dierko. Bare mena agi mu, wetang la aga manaru se ikiekkko. Mu awuk, kariimet bo kilimik mel imi ko kotam mena. Mu ni gira se ani ka atumukira bagasam,” mam.

Se ko gue suan mu balam, “Ani diarikkowo,” mam.

⁵ Asele Boaz nu maonam, “Buta se tom ni Naomi se Ruth, Moab imet, mu nongote ali mu dier, mu ni kari kueram mu ko imet gerewa karogo to se noko nup se ko melmasak mu me yumu maga namarukko,” mam.

⁶ Uwuta balam mu te aking ko gue suan mu mam, “Buta mu ani ali mu me diarikko. Ani buta bitirik, bare ani agata aga kuriang gue nunga melmasak maguwurik bore ko,” mam. Ale “Ni dierko,” mam. “Ani diarikko iwita me ikisam,” mam.

⁷ Girakala Israel alo nunga munan te mu, kariimet bo, bo kote mel diaso ale taukko, mu nu agi ko komasang mu suwik gomang kutuwu komasang mu tuokko. Nuna kilek umu te munan umu te sokel tusan.*

⁸ Se Boaz ko bo mu nu maonam, “Ni keta dierko,” ma se nu suwik gomang kutuwuram.

⁹ Asele Boaz kari dom alo se kariimet suen la nunga maonam, “Aitak nina munan imi nemetam te arigiman. Ani Naomi kote Elimelech se Kilion se Mahlon nunga melmasak lilim dia tasam bo.

¹⁰ Ale Ruth, Moab imet, Mahlon ko nuwus gerewa, mu aninga aiwus arukko. Ani munan imi te kari kueram umu ko nup se ko melmasak suen biya ko gue suan nunga ningi se wonong lilim ningi me yumu namarukko. Nina suen la munan imi

* **4:7:** Deuteronomy 25:8-9.

nemetam nede te ari iki sapaman, se mu butata anirukko!” mam.

¹¹ Se kari dom alo se kariimet suen la wonong ko lage kuring ko bagaman mu balman, “Ana nanga namotam nade te ko ari iki sapaman,” maman. “Yawe imet nika kawam pueneso mu sanguk, se nu Rachel se Leah ilak nunga kuriang gue te kariimet motam biya Israel aratam, iwita bagarukko. Se ni mu sokel ago ka gue suan Ephrath alo nunga ningi, se Bethlehem wonong ningi nip ago bagerko. ¹² Se Yawe nu imet kulak imi kumik te, kuriang gue suen biya kapa kisokko, se Judah Tamar ilak nutagu te Perez ko kuriang kapaman iwita kapamonko.”†

Naomi namar gemaram

¹³ Se Boaz nu Ruth noko imet ko tam, ale ilak bagaram. Se Yawe nunga saongam se Ruth tuagu aratam, se kuriang kari bo iluwam. ¹⁴ Se wonong ko imet suen la mu Naomi manarukasan, “Yawe nup patawunakko, mu awuk, nuguta ni ka nimas imi ka sangukko kisam. Se nu nup ago Israel alo nunga ningi bagarukko! ¹⁵ Nu ni amilmil kisok, ale tom ni garuker mu nu ninguru ka sangukko. Munan bo kuriang kari seven ta me kete betemonko koma, bare nika neton, ninguru ka kueso, imi kete beteram ale nimas imi ilu kisam,” makasan.

¹⁶ Se Naomi kuriang patawuram kualuwong te beteram ale ko sinar tokaso. ¹⁷ Se imet umu te bagara mu balukasan, “Naomi ko namar ago,”

† **4:12:** Rachel Leah ilak: Genesis 30. Tamar mu Ruth turan, sor bo ko imet bo, Judah ko mena: Genesis 38; Matthew 1:3. Noko kuriang Perez ko kuriang suen biya: Genesis 46:12.

makasan. Ale nup beteman Obed i maman. Obed tuagu te mu Jesse bilangaram, se Jesse tuagu te mu David bilangaram.

David ko nuet nongotak taleng girigir usir nunup

¹⁸ Imi mu Perez ko kuriang gue luan namaram wore nunga nunup:

Perez tuagu te mu Hezron,

¹⁹ se Hezron tuagu te mu Ram,

se Ram tuagu te mu Amminadab,

²⁰ se Amminadab tuagu te mu Nahshon,

se Nahshon tuagu te mu Salmon,

²¹ se Salmon tuagu te mu Boaz,

se Boaz tuagu te mu Obed,

²² se Obed tuagu te mu Jesse,

se Jesse tuagu te mu David.

KAEM KO DEN
The New Testament and portions of the Old Testament
in the Waskia Language of Papua New Guinea
Buk Stat, sampela hap long Buk Song, ol Provep, na
Nupela Testamen long tokples Waskia long Niugini

Copyright © 1985, 2011, 2014 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Waskia

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-11-07

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

45c04e90-82c9-592e-bfe2-f39dfa146f32